

TACITUS A. N. S.

2. DISSERTATIO HISTORICO-CRITICA,
DONATIONES
PIPINI
ET
CAROLI MAGNI
AD
ECCLESIAM ROMANAM,
PAVCIS DISQVISITVRA,
QVAM,
ADNVENTE AMPLISSIMA FACVLT. PHIL.
IN REGIA VPSAL. ACADEMIA,
SVB PRAESIDIO,

**MAG. CAROLI
FRED. GEORGII,**

HIST. PROFESS. REG. ET ORD.
PRO GRADV PHILOSOPHICO,
AD DITEM XV MAJI ANNI CCLXIV,
IN AVDITORIO CAROLINO MAJORI,
H. A. M. S.

IN DICENDI DISCEPINATIONEM VOCAT
REGIVS STIPENDIARIVS,
CAROLVS JAH. MYREEN,
SVDERMANNVS.

VPSALIAE.

Höglärde Herr CANDIDAT.

När Christendomens ljus af Gud i verlden tändes,
Mot våld och tyranni med kraft det trängde fram,
Till sanning tusentals båd Grek och Jude vändes;
Men mörkrets Furste vill ej gerna bli till skam.
När Helga Låran rum hos jordens Gudar finner,
På nit och redlighet man börjar lida brist.
Att vinna själar är hvad munken tänker sitt,
Allenast oförmärkt han magt och rikdom vinner.

Från denna källan sig det Testamente leder,
Som Rom sig diktat har, och J, min Vän förlagt.
Hvad tänkte Store Carl, hur glömde han sin heder,
När han det skänkte bort, som ej stod i hans magt?
Roms nya Styresman emot sin Titel strider,
Då Christi Låra han så litet följa vet.
Vår dyra Tros natur uppväcker ödmjukhet,
Af girigt bögmed hon fördärfligt skepsbrott läder.

Ert Lårdoms Prof, min Vän, osf muntrar till den åra,
Som verldens kärlek bryr, och röijer mångens blygd.
När hoppet sig begynt i fåfäng lusta tåra,
Då vaklar själens Tro. Då släckas hennes dygd.
Jag vet, att skuggevärk, min Vän, J nogd föraktar:
Om Heder, Lycka J ett rent begrep Er gordt.
J funnit har den grund hvorpå J bygga bordt.
Jag spår J vinner snart det mål J eftertraktar.

M. E.

I. N. Z.

§. I.

eminem certe in Historia Po-
litica versatum dici, quem
fugiat urbis Romæ inde ab
ipsis primordiis cœpta, postea
vero per tot secula servata
non modo, verum etjam sub
continuis temporum vicissitū-
dinibus multoties aducta magnificentia atque splen-
dor, ut Protopoleos orbis Christiani nomen me-
ruerit, eo tutius sustinere audeo, quo certius an-
tiqvioris ævi Europæis jamjam residua historica
cognitio, ab invictissima Romana gente, tanquam
fonte, deduci, atque caussa hodierni status imperii
ecclesiæque, ex hoc fundo, velut catena articulo-
rum serie colligata, indagari queat. Et quamvis
simul probe norim, plerosque veteranorum anna-
lium scrutatores nec ignorare Italicarum regionum

A

at-

atque civitatum vices, quibus interdum fuerint
obnoxiae, multo minus expertes rerum, quae in-
signiora urbis Romanæ fata constituant, quippe
qui sciant, diverso tempore gubernatam fuisse Re-
gibus, Consulibus, Dictatoribus, Imperatoribus,
Exarchis, Pontificibus, nunc imperio Occidentali,
nunc Orientali subjectam, in gratiam hujus illiusve,
libertatem contra adgessorum adsultus vindicasse;
nihilo tamen minus, varia sese offerunt vetustatis
monumenta, memoratu digna, quorum vestigia
exteris debemus, quæ vero nostris hucusque pere-
grina, sive quod recentiora facta promulgare ma-
luerint scriptores, sive quod eorum adtentione ista
plane exciderint, nemo collustrare suscepit. Hæc
inter nec ultimum occupet locum commutatio do-
minationis Regiæ in sacram seu Apostolicam, per
omnes mundi plagas, sub nomine bonorum S. PE-
TRI, divulgatam, Romæque jam per dimidiam sui
floris ætatem, vigentem, cui præest summus Reli-
gionis Romano Catholicæ Antistes, prout fictus
Vicarius Salvatoris, communis adpellatione *Papa*
sive *Pontifex* dictus. Etenim hoc imperium, ut-
pote post firmatam in rebus sacris potestatem ab-
solutam, eminentissimum, præterquam quod sem-
per fere cum reliquis rem habuit, somitis instar,
perpetuo discordiæ scintillulas inter Imperantes
nutrivit, quæ exitiiflammam excitarent, ut ipsum
dein ex horum dissensionibus emolumentum cape-
ret; idque pro norma ita habuit *Papa* Romanus,
ut ante tempora reformationis Lutheranæ, ne una
qui-

3

quidem memorabilior contigerit regni alicujus matatio, nisi aut admonitionibus, aut etiam auxilio Sedis Apostolicæ fuerit sublevata. Modum, quo ad illud honoris culmen pervenit, disquirere, res est haut tantilli momenti, quam, non sunt pauci, qui rerum licet quodammodo periti, quod tamen eius apud nostrates rarer occurrere soleat mentio, non satis perspectam habeant. Igitur, ne quid a me desideretur, alterum specimen Academicum editulo, materiam minus forte vulgarem, in me derivavi pertractandam, de *donatione ad Ecclesiam Romanam*, a PIPINO Gallæ Rege primum facta, postea vero a filio CAROLO MAGNO confirmata & amplificata, quam ita adgrediar, ut simul ostendatur, quo jure hoc beneficium potuisset conferri, adiectis observationibus eorum, quæ circa rem dubia aut obscura videantur. Tu vero, Lector Humanissime, ut conatum propensiōi judicio explices, est quod obstrictissimus rogo atque contendō.

§. II.

Ne propositum intra cancellos nimis arctos ncludamus, censuram tantummodo extenderentes ad fata partis Italiz, jam *Status Ecclesiastici* vulgo dictæ, circa initia dominationis, cui nunc paret, Pontificalis; monuisse juvabit, hanc terram, pluries post eversionem imperii Occidentalis, barbarorum injuriis vexatam non modo, sed & ita subiectam fuisse, ut diverso tempore diversa constituerit regna. Etenim, destructo nondum imperio, cuius tunc

HONORIVS gerebat sceptrā, ad initia seculi V. *Westro Gothi*, qui ultimas in Pannonia habuerant fedes, Romani imperii nunc hostes, nūc socii & amici, hæc sua dereliquerunt domicilia, alibi quæsituri, ubi regnum forte fundarent. Hi nullam finitimarum regionum putabant sibi adcommodiōrem Italia, cujus fæcunditas, non minus quam querimonia, quæ intercessit, bellicosissimam hanc gentem movit, magnificæ Romanorum fortitudini ac famæ diu invisam. Quapropter, & belli cupiditate incitati, & inopia rei familiaris pressi, tali virtute Romanas vires repulerunt, qualem vel pauci umquam viderint, eamque in hac expeditione pari gloria servarunt, & longius persecuti essent, nisi Roma ter expugnata atque spoliata, minori forte contenti, Hispaniam pro victoriæ præmio obtinuissent. Horum vestigia, alia quamvis via, circa medium seculi V. *Vandali*, alia Hyperboreagens, secuti sunt, qui paullo ante annum CDXXX, in Africa pedem atque imperium fixerant; cum enim animadverterent, divitias Romanorum ipsis non esse fruendas, & ab aliis crebris petitionibus lacerri, nec sibi ademtam esse facultatem, utilitati suæ serviendi, proficiscentes in Italiam ductu **GENSERICI**, Romam expilarunt; magna tamen præda potiti mox domum sunt reversi. Non vero ideo diu liberum fuit a vastatorum injuriis Romanum imperium; nam, uno altero elapso decennio, aliud bellantium genus, ex oris Septentrionalibus egressum, dein vero sub pluribus seculis, in variis

variis Germaniæ locis sedem habens, sub *Herulo-*
rum nomine notissimum, tanta vehementia, di-
cam, an furore, paucas a prioribus cladibus reli-
etas populi Romani cohortes debellavit, ut brevi,
non sine damno totius Reipublicæ, omnis com-
poni potuerit dimicatio, & in hujus ruinis con-
surgeret alia, quæ celeberrimum Romanum no-
men in Occidente plane deleret. Ut vero singula,
quæ aguntur, debita secum ferunt præmia aut
pœnas; ita & hi, si æternum quendam atque ju-
stissimum rerum creatarum Moderatorem cognovis-
sent, certiores fieri potuissent, exitum aliquando
fore fallacem. Igitur non mirum, post brevem
fruitionem alienarum rerum, eadem, qva antea
Romani, multatos fuisse fortunæ adversitate: id-
que virtute *Ostro-Gothorum*, usquedum in Oriente
vitam degentium, factum esse deprehendimus, qui,
duce strenuissimo THEODORICO, Herulos pepu-
lerunt, eumque Italiam Regem fecerunt eodem se-
culo præcipiti. Sed & hi non amplius LX. annis
possessores manserunt, cum JVSTINIANO, Græ-
corum Imperatori, desiderium fuerat subnatum a-
missa recuperandi, terras opinor a Romana po-
testate alienatas. Idcirco summum rei suæ militaris
Præfectum NARSETEN in Italiam misit, qui ea
efficacia rem gessit, ut ante tres annos, Gothos nostros,
Gallis licet confociatos, vicerit. Huic regimini lon-
gius forsitan paruisset Italia, nisi post obitum JVSTI-
NIANI, filii & successoris JVSTINI conjugisque
SOPHIAE accessisset odium in NARSETEN.

Quo irritatus hic, virtutis fideique immemor, qua
 regnum antea subegerat, ulciscendi causa, AL-
 BOINVM Longobardorum Regem clandestinis mis-
 sionibus ad Italiam occupandam adlectasse fertur
 A:o DLXVIII. Hoc invitamento latus ALBOINVS
 statim Alpes transiit, & post III. annos cum dimi-
 dio, omne, quod Græcorum erat, excepta Roma
 & Ravenna, expugnavit. Ita jam divisa potentia
 Constantiopolitana, paucis, quæ supererant, locis
 Cæsar, suum in locum, Duces substituit, qui præ-
 essent, *Exarchos* vulgo dictos. At vero perpetuitatem
 possessionis penes unum ultra CLXXXV. circiter
 annos, non tulit sæva ista barbaries, gentibus tunc
 sane communissima, qva alia aliam, accepta occasione,
 terris bonisque orbare, non modo licitum, verum
 etiam strenue factum autumavit. Cepit quoque hic
 furor Longobardos, in vicinio Exarchatus habitan-
 tes, ut sibi temperare haut potuerint, quo minus
 videntes Imperatorem CONSTANTINVM CO-
 PRONYMVM Orientalibus bellis ita occupari, ut
 Italiæ simul opem ferre non posset, Ravennam,
 Sedem Exarchi, obsiderent, omnique demum auxi-
 lio destituto EVTYCHIO, totum territorium inva-
 derent, medio fere seculo VIII. Immo, omnia præter
 Romam Longobardis cessere, cuius obedientiam
 Rex eorum AISTVLPHVS, ad instar priorum Do-
 minorum, sibi voluit præstandam: omnes quoque
 impendit vires, ut eam subjiceret; sed a legitimo im-
 perio putavit non descendendum, nisi urgente necessi-
 tate. Dum hæc agebantur, convenerunt AISTVLPHVS
 &

& Papa STEPHANVS III. de Legatis in Græciam
mittendis, pacis agendæ gratia, & si non posset im-
petrari, Papali nuntio, tristem rerum conditionem
conqueri auxiliumque petere, fuit commissum. Cum
autem Legati diu abessent, nec subsidia sibi exspe-
ctanda fore crederet Papa, ad ultimum fere dis-
crimen adducta urbe, omne consilium eo recidit,
ut promptitudinem Gallorum, quæ in servandis
Ecclesiæ Romanæ juribus longe antea innotuerat,
invocaret. a)

§. III.

Erat illo tempore Rex Galliæ PIPINVS, filius
CAROLI MARTELLI, primum Ducis Austrasiæ,
postea vero Administratoris universæ Franciæ, &
novi imperii & novæ Regiæ Domus Auctor, cui,
promovente Papa ZACHARIA, haud ita pridem
Regale impositum suit diadema. Ad eum STE-
PHANVS supplex configit, precibus implorans,
vellet a minantibus ruinis Romam liberare, quod
si obtineret, se non socium modo, rebusve Gal-
licis faventem, sed & fidelem fore, voveret. Hisce
promissis motus quidem PIPINVS, a Papa tamen
se iterum inaugurandum, suosque posteros in Augu-
sta hac dignitate prius confirmandos curavit, quam
opem

a) Conf. de his singulis P. GABR. DANIEL.
Hist. Franc. Tom. I. passim & in primis pag. 365.
seqq. it. SIGONIVS de Regno Italïæ Libr. III. nec
non PETR. DE MARCA de Concordia Sacerdotii
& Imperii Libr. III. Cap. XI.

opem præstitit. Quo facto, aciem iniit: & cum ad Alpes ventum esset, AISTVLPHO suisque transitum prohibentibus, cum eo confixit, omnemque exercitum profligavit. Tum vero AISTVLPHVS Paviam reversus, metuens, ne majori adficeretur damno, quod utique factum esset, si longiori obfidence urbem clausisset Gallus, factas a PIPINO pacisendi propositiones audire maluit, quam fallacis fortunæ aleam jaciendo longius periclitari. Pactum ergo sancitum est, cuius vi, deditio Ra-vennæ omniumque, quæ ab Exarchatu pendebant, possessionum est adsensus. Hac cessione, Francorum Rex portionem Italæ, Græcis olim subjectam, viliter non expugnatam, sibi obtemperaturam, adeoque jus de ea pro arbitratu disponendi competere, judicavit. Mox itaque post finitum bellum, animadvertisens se tam brevi expeditione tantas adquisivisse provincias, virtuti conveniens credidit, illud ipsius Dei munus eadem gratitudine retribuere, quod cum ei non decentius fieri videretur, quam Papam prout caput Christianismi iis donando, literis decretum mandavit, quo maximam Exarchatus partem perpetuo bonis B. PETRI adhæsuram indicavit. Fuit quoque alia hujus munificentia caussa: cum enim Rex a Longobardis Exarchatum exquisisset non modo, verum &, post longius dilatam traditionem, armis occupasset, ita de ejus regimine ordinare placuit, ut nec se jus suum perdere dominii suscepit, nec CONSTANTINVM, aut ALSTVLPHVM, quæ amisissent, recuperare, umquam fieret

fieret: idque eam in primis ob cauissam, quod Græcos inter & Latinos variæ jamjam subortæ fuere dissensiones in sacris peragendis, ut de *processione Spiritus Sancti, de imaginibus, de azymo & aliis,* ut docet PETRVS DE MARCA b), de quibus, ad concilia saepius licet provocatis, non tamen conveniri potuit, ad illud auctoritatis fastigium electa Ecclesia Græcana, ut ne quidquam cederet Romanæ, multo minus hac manere vellet inferior. Hæc secum volvens PIPINVS verebatur, ne quando Constantinopolitana, quæ hæresis erat accusata, Romanæ Primate præriperet, aut forte conaretur; ideoque haut inconsulte dixerimus, Occidentalibus hoc dono reservatam voluisse jurisdictionem sacram omnium supremam, quam ut integrum semper retineret Præfus Romanensis, provinciali adauxit.

§. IV.

Duplex heic obvenit quæstio sigillatim discutienda, an PIPINVS vere jus habuerit hujus Apostolicæ largitionis, & an Papa justus munus hocce acceptasse dicatur, atque, quod inde fluit, civile regimen administrare debeat. Ab una parte, occupatio Exarchatus a Longobardis, quæ certe omnium prima occasionem præbuit donationis Ravennanæ, plane fuit injusta. Nam præter desiderium, quo flagrabat AISTVLPHVS labefactandi monarchiam Græcorum subjiciendique Romam, cuius Episcopo, ex intuitu honorum ac reverentia, qua Principes jam tum eum prosequen-

B

ban-

---

b) *de concordia Imperii & sacerdotii Lib. 3. cap. 12. pag. 293.*

bantur, erat inimicissimus, metu movebatur ob crescentem Francorum potentiam, quæ ne ultra Alpicos fines extenderetur, & ipse, si non æqualem, saltem aliquo modo reformidandam includeret, omni tentavit vi. In his nihil sane adfuit, quod justum bellum excitaret. Neque enim Imperator, quantum nobis constat, neque Pontifex caussam offendæ dedit, unde nec vindicta aliqua heic locum habere potuit. Ab altera parte, pulso EVTYCHIO, Papæ, utpote qui Primas erat urbis & secundum ab Exarcho tenebat locum, maxima orta est obligatio, quæcumque posset, ab invasorum injuria defendendi, aut si vires decessent ab Imperatore prout Domino, quibus opus haberet, petendi. At vero, uti summum jus in summam injuriam haut raro abit, ita & Papam non tamdiu provinciam in obedientia erga Cæsarem retinuisse, ac potuit, donec advenissent promissa auxilia, tanto majori fide adserere fas est, quanto certius constat, tum pridem ipsum pertæsum fuisse litium Ecclesiæ Constantinopolitanæ erroribus, ut existimabat, plenissimarum, & harum ratione, occasione data, ab omni subjectione, hæretico Principi debita, voluisse liberari, illi sanctuarium Romanum servandum offerens, qui easdem, ac ipse, Martyrum imaginumque calendarum foveret opiniones. Pravitatis hujus Papalis ignem primum in incendium erupisse tempore GREGORII II. Papæ, ex Historia discimus: Hic enim, postquam audivit censem gravem ab Imperatore LEONE ISAVRICO Romanis imponi missumque esse edictum de

ima.

imaginibus dejiciendis, illum non modo non solvi jussit, verum &, ob interdictum statuarum cultum, animos populi ita a LEONE avertit, ut effuse congressi Venetiarum & Pentapoleos incolæ, electis propriis Ducibus, armata manu Græcanam impietatem præperdiren^c). Præterea visa fuit Pontifici, non minus ac Longobardo, ampla PIPINI dominatio , pronitas ad subministrandam Religionem Christianam, modestia animique integritas, & pristinus Aulæ Gallicæ in Ecclesiam favor, quæ omnia levioris culpæ reum fecissent STEPHANVM, si odium abfuisset in Constantinopolitanos, si obedientiæ Superiori debitæ convenienter, ad ultimum sanguinem usque, pro aris & focis pugnasset, & si nomine Principis sui subsidium rogasset. Hæc autem, quæ certiora saltem documenta agerent sui in legitimum Possessorem amoris, cum deficiant, & ipse, post fugatum Ducem, non ut Prorex CONSTANTINI, sed ut subditus PIPINI, submissam, prout subjectum decet, fidem voveat, si optata se ope dignaretur, non est quod dicas, circa officia colenda omnem movisse lapidem.

De PIPINO si quid dicatur, jus quidem ei in hæsit paci restituendæ adlaborandi, & oppressam regionem e hostium manibus evellendi, si omni ~~autonēdei~~ carens nulla alia lueri fame arsisset, quam ut suum cuique tribueretur; non vero ad legum naturæ normam, protectionem fideique promissionem adsumtam esse ab eo videmus, cui nullum umquam

concessum fuerit dominium. Jus enim non accep-
 ptum nec in alium conferre potuit Pontifex, nec hic
 ab illo, quod non possidet, jure accipere potest.
 Gallum igitur æque ac Præfulem jus gentium vio-
 lasse, nemo non videt, quorum, in multam uni-
 us, populorum æqualitatis causa, non nisi bellum
 vindicativum, alterius, tanquam clientis imperii
 que membra, alia legibus sancta poena, a Supe-
 riore confirmata, fuisse adhibenda. Nec magis a
 sua labo liberatur PIPINVS, postea ejusdem ac
 STEPHANVS arguendus criminis, in tradendis
 legitime numquam possessis, donationem loquor,
 quam dum Franciam repeteret iterum chartulæ
 mandavit Romamque cum Abbe FVLRADO mi-
 sit A:o DCCLXVIII, Provinciarum *Piceni, Fla-*
minii & Æmiliæ, & in iis viginti præcipuarum
 urbium, quas inter *Ravenna, Bononia, Ferraria &*
Ancona eminebant d). Etenim, si ut amicus Papæ
 venisset furorem ALSTVLPHI soluturus, Impera-
 tori quoque favens, ne dicam socius habere-
 tur, necesse est; Jam autem, cum illius tantum-
 modo utilitati prodeesse animus fuit, CONSTAN-
 TINO prætermisso, huic infestum, vel rotius ho-
 stem, non apertum, sed clandestinum fuisse Regem
 inficiabitur nemo. Nam nec bellum Græcis indixit,
 nec levis illa familiaritas haut ita pridem cum iis
 inita, aliud quam fidelitatem & sinceram amicitiam
 alere

d) SIGONIVS de regno Italiæ, Lib. III. pag. 130.
 PETRUS DE MARCA loc. cit. pag. 276.

alere videbatur, qua fretus quoque Imperator Legatos amicos ad PIPINVM in Italiam misit e), qui rogarent, ut nuper reportatas victorias festinaret, novisque, donec omnia restituta essent, cumularet, & quæ santea sibi paruerant, in obsequium redire permetteret. Hæc legatio sane, si quid aliud, fiduciæ Imperatoris de Regis probitate plane convinxit, præterquam quod bellum suo respectu gessisse inustum, ac donationem omnino illicitam satis superque indicat. Quo demum oculos vertamus, in eruenda Historia reipublicæ sacræ, ex probatæ fidei scriptoribus neminem aliis, præter allatas, opinionibus favere invenimus; unde & contendere liceat, nullo jure PIPINVM beneficio hocce Ecclesiam potuisse beare, nisi, aut prius cum CONSTANTINO convenisset, sibi curæ fore res Italicas, ea conditione, ut, quod a vexatoribus servaretur, tanquam donum in PETRI honorem conferretut, quam opem adduxisset; aut fugatis hostibus, paecto quodam impetrasset, Imperatorem non modo adsensurum fore hujusmodi munificentia, sed & suo nomine testamentum subscribendo, rem tanti momenti corroboraturum.

Ad Papam jam revertamur, quænam ei inhererit libertas donatas res accipiendi, & Magistratum civilem obeundi, paucis visuri: quæstio non minoris ponderis priori, ratione habita novi instituti, quo Sacerdotibus civile regimen administrare liceret.

Simile ferme, cujus in præcedenti PIPINVM re-
um fecimus, crimen, in Papam quadrare reperi-
mus, quod Exarchatum nondum legitime subjectum
retinuit, & Magistratum in se derivari passus est.
Sicut enim Francorum Rex, terras Græcanas, nullo
indicto bello, quin & deficiente justa caussa, subi-
gendo, accedente demum harum donatione, ma-
lum quoddam iuri gentium repugnans patravit; ita
& Papa donum furtivum non rejiciendo, tanti vitii
est reprehendendus, quantum vel ipse PIPINVS
commisit, præterquam quod consensu traditionis
bonorum sui Principis, ac neglectu ob equi in
imperium, culpam reddidit majorem. Itaque, nec
stipulante aliqua naturæ lege, quæ sua dicantur,
ipsum tenere, quisque videbit; sed potius num-
quam fuisse verum Possessorem, & ne hodie qui-
dem justo dominio Districtum Ravennatum regere.
Unde tunc rebellem Græcorum fuisse subditum
jam vero injustum Dominum, manifeste patet.

§. VI.

Hætenus terras a PIPINO sedi Petrinæ datas
leviter attigimus, nulla facta mentione Ducatus a
principe sua urbe Romani dicti: Jam de donatione
ipsius Romæ, & quando hæc illi fuerit addita, dis-
quirere luet. Romam a primordiis principatus
sacerdotalis non sub reliquis Ecclesiæ bonis com-
prehensam, sed in posterum Pontifici esse adscri-
ptam, omnia hujus rei testantur documenta. Quando
autem a Græcis desciverit, inter Historicos non pror-
sus constat; in eo tamen conspirant, PIPINVM non
eam

eam deditisse f), quapropter etjam munus fuisse legitimum nulloque modo culpandum esse Regem, contenderunt scriptores Gallicani, quia nihil nisi jure belli a Longobardis erectum dederat. Plerique vero, quiqve fide dignissimi censemur, filium PL. PINI, CAROLVM MAGNVM ab imperio abalienasse Romam, multasque alias urbes & provincias, atque regimini Ecclesiastico subjecisse, pro certo habent. Huic opinioni adstipulatur PETRVS DE MARCA, quem ut æquiratis omnium faventissimum, in monstrandis juribus Francorum in Ecclesiam Romanam, nos sequi liceat. Commemorat namque, CAROLVM variis temporibus bona B. PETRI immensis largitionibus amplificasse adjungendo priori donationi, præter *Tusciam* solidam, *Corsicam insulam*;

Ca-

f) Patriciatum Romæ collatum & PIPINO & illius filiis ex Epistola STEPHANI P. probavit P. DE MARCA loc. cit. pap. 71. Quid vero sibi voluerit ista dignitas primum non est dictu, cum alii aliter sentiant, ut ex DU FRESNIO in Glossario, GARNERIO in notis ad. Libr. diurn. Pontif. Rom. MURATORIO de Jur. Imp. in stat. Eccles. poterit videri. Vero interim videtur proximum, quod habet DE MARCA, Patricii nomen fuisse complexum & jurisdictionem in urbe & protectionem Rom. Ecclesiar. Ex eodem Auctore discimus Papæ etjam competitisse Patriciatum, vel aliquam ejus partem, jurisdictionem puta: inde vero non sequitur, urbis dominium ipsi fuisse concessum, cuiusquidem longe alia ac jurisdictionis Patriciorum est ratio.

*Capuam, Venetiam, Istriam, Ducatus Spoletanum & Beneventanum g), Romanum quoque Ducatum, quod verosimilius videtur eorum adsertionibus, qui incerti quo Rege, post tempora tamen CAROLI Pontificiae dominationi fuisse adnumeratam, conjiciant; cum, expugnato Longobardorum regno, confirmata adiectaque Patris donatione, juxta annum DCCLXXIV. tanti Herois virtuti, cunctis adjacentibus populis maxime horrendæ notissimæque, qua, æque ac Parens Augustus Ecclesiam amplexus est, benignitate, satisficeri non potuisset, quin & locum, ubi synagogam primus habuerit Divus PETRUS, successoribus ejus perpetuo adsignaret. Quæri autem simul solet, qua ratione quibusve sub conditionibus CAROLVS regiones istas in Pontificem derivaverit; quod quidem in facili haud est determinare, cum hodie non supersit ipsa donationis formula, ANASTASIO teste, a Cancellario Regis Etherio consignata. Opinatur SIGONIVS, nec immerito, *Carolum has terras, jure principatus & ditione sibi retenta, Pontifici permisisse.* Ceterum quis nescit, ad CAROLVM MAGNUM devoluisse imperium Occidentale, beneficio Papæ LEONIS III, cum ipse anno DCCC. Romam venisset, ser.*

---

g) *De iis, quæ dederat CAROLUS, non convenit inter Historicos: addunt alii, alii detrahunt. Testis vero maxime locuples hac in re procul dubio est ANASTASIVS Biblioth. qui seculo nono vixit, si ejus sunt, quæ adscribuntur, Vitæ Pontificum Romanorum.*

servandi Pontificis gratia, quem, ut interficerent,
 & alium forsan hujus loco ponerent, conjurati qui-
 dam præcedenti anno adorti sunt b) ? Post adven-
 tum vero CAROLI Regis, caussam dicente LEONE,
 sententiaque absoluto, obstrictiorem quidem se fore
 Regi putavit; non vero Corona Imperiali hanc
 opem rependisse, nisi suum qualemcumque arbitrium
 prævaluisset, id est, nisi auctoritas aliqua in Romana
 urbe ipsi fuisset concessa, auguramur. Non tamen ideo
 dicas, solius Pontificis nutu ad hoc dignitatis cul-
 men pervenisse CAROLVM. Etenim eo usque non
 adem tam Romanis libertatem novimus, ut non aliqua
 saltem veteris formæ regiminis substiterit imago,
 ideoque non sine populi pariter ac optimatum suf-
 fragio Imperator factus est, licet Papam, ex auctoritate
 sacra, quæ obstatissent impedimenta, facilius quam an-
 tea, amovere potuisse, probabile videatur. Hæc vero,
 quoquo se habeant modo, si rationem quæras, qua ni-
 xus CAROLVS plures possessiones Sedis Papali adjecit,
 traditionem terrarum, quæ Longobardis fidem præ-
 stiterant, licitam fuisse, Græcarum autem maxima sane
 iniquitate laborasse, reperies. Nec tamen ille solus
 culpam feret; sed & criminis sui reus heic quoque
 abit Pontifex. Hic enim seditionis turbine motus, uti
 sueverat, incudem magnanimitatis adfectionisque
 Regis ita tutudit, ut eum impulerit ad id, quod non
 deberet. Obligatio, quæ CAROLVM ad ejusmodi
 munus adstringeret, nulla fuit, nullum jus, nulla

C

ju-

b) P. DANIEL, Tom. I. pag. 469. loc. cit.

justitia; nam nec jure Longobardici regni, quantumvis legitime capti, dominium in Romanam civitatem sibi vindicare potuit, nec jure Parentis, quod urbem ab oppressione vellicaverat; ergo nec unam nec alteram donationem legibus naturæ esse consentaneam, in aprico est, licet concedamus, non æque contra securitatem possessionis gentium peccasse PIPINVM & CAROLVM MAGNVM, cum illius tota donatio fuerit illicita, hujus autem non nisi quoad partem.

§. VI.

Dum in iis occupati sumus, ut utrumque tela conjiciamus, moralitatem donationis examinatur, nec prætereunda est falsa illa prætensiæ, quam Pontifex, Ravenennsem ditionem credens *oppignorationis* instar *naturalis*, ob antiquum quoddam promissum jure efflagitari posse, insinuavit. Dixit enim, blaterant & hodie Romanenses, Imperatorem CONSTANTINVM MAGNVM, cum Christianus primus fieret Principum Romanorum, ideoque se baptizari curaret, Districtum circa Romam, postea *Patrimonium PETRI* nuncupatum, cum pluribus regionibus Italicis Papæ SYLVESTRO I. dono dedisse. Hoc autem beneficium verum fuisse, vix probari potest, cum nullum ex antiquitatum arcanis nobis suppetat testimonium, nullaque ante tempora PIPINI, beneficentia Constantinianæ fiat mentio. Tunc vero, cum venissent Legati Græci, restitutionem Italie impetraturi, & apud PIPINVM cum JOANNE Subdiacono & PAMPHILO a Papa missis, de legationis hujus capitibus litigassent, Regem si-

gmen-

gmento hocce usum fuisse, seque bellum in restitutionem Patrimonialium PETRI gessisse, ab ipso responsum deprehendimus, quod facile cuique persuadere videturⁱ⁾. PIPINVM tum primum hujus fraudis Auctorem habendum, licet Papa testamentum pia quadam industria conscribendum curasset ^{i).} Porro falsitas documenti inde est haurienda, quod Sedi Constantinopolitanæ dignitatem Patriarchalem tribuit tempore CONSTANTINI, quatenus non decorata est ante concilium Chalcedonense, sive CXXX. annis post factam editi ætatem. Similiter scriptio forma verborumque compositio nec ullam infert vetustatem, cum ejusmodi loquendi formulas in eo esse adhibitas observavit PETRVS DE MARCA ^{k)}, quas vel in ipsius PAVLI Papæ literis reperiit, vel tunc temporis usitatas fuisse adserit, ut: *divalis, imperialis sacra, pragmaticum constitutum, satrapæ, optimates, signa, banda, &c.* ^{l)} Patet igitur, rem ita agere voluisse PIPINVM, ut ipse salvus omnisque injuriæ Græcis illatæ vacuus esset, horumque pe-

---

i) Cfr. PETRVS DE MARCA *de concordia sacerdotii & imperii Lib. III. cap. 12. pag. 292.*
k) loc. cit. pag. 293. *l)* Plura in refutationem hujus commenti, qui desiderat argumenta, adeat utramque dissertationem de Donatione Constantini Magni, alteram heic habitam A:o MDCCXXIX, Resp. JOH. HAGMAN, alteram Aboæ, Resp. ISR. ID. MAN, A:o MDCCXLVIII.

petitiones in cassum abirent. Omnem ergo spem
Græcorum, Exarchatum recuperandi, lapsuram,
mendax obtinuit, quia CONSTANTINVS semel
suo edito plerasque Italiæ regiones in munus con-
cessisset B. SYLVESTRO. Nec id solum, verum
& superbiam Ecclesiæ Constantinopolitanæ dejecit,
tribuendo Romano Episcopo Magistratum civilem,
ut nulla dein exoriretur de principatu æmulatio,
m) solique Romæ jus competeret, quæstiones con-
tentiosas, cultum sacrum respicientes dijudicandi.

§. VII.

Hisce præstruētis, neminem, vel saltem paucos
fore, credibile est, qui mirentur, unde originem
duxerit dominatus Pontificalis, unde potestas in
exterorum Ecclesias, & unde decrementum quoti-
dianum quoque imminensque lapsus quæratur. Extra
omnem dubitationis aleam erit, a PIPINO incunabula
sua derivare Monarchiam Ecclesiasticam, tum licet
limi-

---

m) Jure quidem Constantinopolitana Ecclesia
cum Romana de prærogativis contendere non potuit,
siquidem quatvor Ecclesiarum Orientalium postrema
Patriarchatum accepit, uti etjam ultimo loco in te-
stamento nominatur, teste PETRO DE MARCA loc.
cit. pag. 292; attamen ob libertatem interdum ab
Imperatoribus concessam, indeque crescentem au-
toritatem, ad altiorem fortunæ apicem elevari potuit
ipsa Roma: Hoc quoque, veritus Pipinus ne fieret,
impedire conatus est, quamvis vel ipsi Græci Sedem
Italicam tunc omnium celsissimam fuisse, fassi sint.

mitibus circumscriptam, postea vero beneficio quorundam Franciæ Regum, magis magisque crevisse, certissima hujus rei evincunt monumenta. Hoc modo sub PIPINO jurisdictionem civilem & Patriciatum, id est administrationem Romæ, domino excluso, obtinuit ⁿ⁾. Translato demum in CAROLVM MAGNVM imperio, hic quidem imperans erat, sed ex præscripto fœderis, quod cum LEONE inierat, dominium utile Pontifici cessit ^{o)}. A filio ejus LVDOVICO PIO, quam supererat in regimine exercendo, auctoritatem, in se quoque delatam vedit Papa ^{p)}. Quamobrem nihil sane ad struendam novam Monarchiam desiderari potuit, præter jus regni perfectum, quo pertinent jura Majestatica potestatis. Hæc quoque conculit CAROLVS CALVVS, LVDOVICI nepos, ut post eum, Galliæ Regibus ne quidquam imperium in Ecclesiæ terras superfuerit. Ad hoc eminentiæ cacumen delato Papa, non difficile fuit ei, juribus Principis utenti, ut semper post hæc sui similis, fuit, ex dissimilitudine temporum lucrum capere, & paullatim inopinatam in omnes ferme Europæas gentes sibi parare auctoritatem. Verum, ut jam haut parum diminuta est ejus potentia, postquam summos magnificentiæ, quo nunquam iterum perver-

C 3

nire,

ⁿ⁾ PETRVS DE MARCA conc. sac. & Imp. Lib. III. cap. XI. pag. 283. ^{o)} SIGONIVS Lib. III. pag. 143. ^{p)} Idem Lib. IV. pag. 173. seqq.

nire, suadent ipsius initia, gradus calcavit, ita & in posterum, si non funditus, non nihil tamen fore dilapsuram, non tam speramus, quam certo confidimus, ratione habita fatorum, quibus binis hisce seculis postreme elapsis fuit obnoxia.

TANTVM.

